

Nemecká synodálna cesta a synodálne fórum
Kňazská existencia dnes

The German Synodal Path and the Synodal Forum
The Life of a Priest Today

MARTIN NOVOTNÝ, VLADIMÍR JUHÁS

Katolícka univerzita v Ružomberku
Teologická fakulta
Katedra systematickej teológie

Abstract

The aim of this study is to present the basic context of the Church in Germany, which has launched a synodal process in order to address the pressing issues of our time with a full sense of responsibility. Of the four fundamental themes, the authors have chosen the theme of priestly existence. They focus primarily on priestly identity and the concept of the universal and ministerial priesthood, because in today's complex times, new forms of priestly ministry must be sought so that the human person and his or her salvation would always be the focal point of the Church.

Keywords: synodal path, priest, presbyter, identity, ministerial priesthood, baptismal priesthood

Na plenárnom zasadaní Nemeckej biskupskej konferencie dňa 25.septembra 2018 bola predstavená vedecká štúdia MHG¹ – „sexuálne zneužívanie maloletých ka-

¹ Tento výskumný projekt MHG tvorí konzorcium rôznych vedeckých inštitúcií. Patria medzi ne Ústredný inštitút pre duševné zdravie (Mannheim), Inštitút kriminológie Univerzity v Heidelbergu, Inštitút

tolíckymi kňazmi, diakonmi a rehoľníkmi v rámci Nemeckej biskupskej konferencie.“² Táto štúdia sa zaoberala jednotlivými prípadmi zneužitia v rokoch 1946 až 2014 a stala sa otvoreným vstupom do všetkých diecéznych a biskupských archívov.³ V tomto príspevku sa chceme zamerať na dôvody, na základe ktorých sa Nemecká biskupská konferencia rozhodla pre synodálnu cestu vo svojich diecézach. V spolupráci s Centrálnym výborom pre nemeckých katolíkov rozdelili témy pre štyri synodálne fóra. Náš text sa bude venovať základným obsahom, postrehom a víziám jedného z nich: *Kňazská existencia dnes*.

Cieľom príspevku je reflexia o kňazskej službe v prostredí nemeckej partikulárnej cirkvi. Na základe štúdie Nemeckej synodálnej cesty si dovoľíme tvrdiť, že práve Nemecká biskupská konferencia sa téme sexuálneho zneužívania zasvätenými osobami venovala najviac zo všetkých európskych konferencií, o čom svedčí mohutné zapojenie sa všetkých diecéz do tejto rozsiahlej spolupráce.⁴ Synodálne fórum reflektuje tému kňazstva vo veľkej názorovej šírke – od tých liberálnejších pohľadov až po krajne konzervatívne, o čom bude zmienka nižšie. Ponúka mnohé témy o kňazstve, ktoré sa môžu stať inšpiráciou pre budúcnosť cirkvi a podoby kňazskej služby aj v iných krajinách Európy. To už ale ostáva na čitateľovi, keďže v tomto príspevku sa nebudeme venovať aplikácii na iné cirkevné prostredie.

Pozvanie a rozdelenie úloh

Na základe už vyššie spomínanej vedeckej štúdie sa v marci 2019 Nemecká biskupská konferencia rozhodla pozvať svoje diecézy na synodálnu cestu, ktorá naznačovala spôsob hľadania odpovedí na ťažkú situáciu v nemeckej partikulárnej cirkvi. Tá vo vážnej miere stratila dôveru tak na spoločenskej úrovni, ako aj v radoch mnohých veriacich. Biskupi na túto cestu pozvali všetkých veriacich ľudí. Pre stanovenie konkrétnych úloh a cieľov oslovili predovšetkým Centrálnu radu nemeckých katolíkov (Zentralkomitee der deutschen Katholiken – ZdK)⁵. Týmto dali najavo svoju otvorenosť pri hľadaní odpovedí na vážnu krízu sexuálneho zneužívania, pre ktorú už niekoľko rokov dozadu vystupuje z katolíckej cirkvi veľké množstvo veriacich.

Biskupská konferencia a členovia Centrálnej rady nemeckých katolíkov sa v spoločnom rozhovore dohodli na témach a otázkach, ktoré majú naplňovať obsah ich rozhovorov. V centre je otázka o Bohu a o ceste, kam chce Boh viesť ľudí v dnešnom čase. Členovia synody sa majú opierať a spoliehať na silu Božieho

gerontológie Univerzity v Heidelbergu a Katedra kriminológie, práva mládeže a výkonu trestu na Univerzite v Giessene. Tri mestá spomínaných inštitúcií vytvárajú skratku projektu MHG.

² https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/dossiers_2018/MHG-Studie-gesamt.pdf.

³ <https://www.erzbistum-muenchen.de/im-blick/missbrauch-und-praevention/informationen-missbrauch-praevention/aufarbeitung/mhg-studie>.

⁴ Pozri nižšie.

⁵ <https://www.synodalerweg.de/was-ist-der-synodale-weg>.

Ducha, ktorý Cirkev obnovuje a dôveryhodne dosvedčuje, že Ježiš Kristus je pravým svetlom sveta.⁶

Synodálna cesta má byť víziou a posilnením kresťanského posolstva. Má umožniť výmenu názorov medzi kňazmi a laikmi, medzi ženami a mužmi. Spoločne má ukázať, že Cirkev je dobrým miestom pre rozvíjanie viery a zároveň ju vnášať do života spoločnosti.

Najvyšším orgánom synodálneho zhromaždenia je Synodálna rada (Synodalversammlung). Skladá sa z vybraných biskupov a zvolených členov Centrálnnej rady nemeckých katolíkov, ako aj zástupcov ďalších skupín. Tematická práca synodálnej cesty sa pripravovala v týchto štyroch fórach:

1. moc a jej rozdelenie v cirkvi – spoločná účasť a účasť na príkaze poslania,
2. život v naplnených vzťahoch – žiť lásku v sexualite a partnerstve,
3. kňazská existencia dnes,
4. ženy v cirkevných službách a úradoch⁷.

Kňazská existencia a súčasnosť

Dokument *Kňazská existencia dnes* (Priesterliche Existenz heute) bol schválený 11. marca 2023 a vydaný Sekretariátom Synodálnej cesty. Obsahuje 51 strán. Hneď v úvode nájdeme zmienku o kríze kňazskej služby. V texte sa spomína, že na niektoré otázky sa hľadá odpoveď už niekoľko desaťročí⁸, no pribúdajú aj nové otázky, zvlášť v dôsledku rýchlych zmien v spoločnosti a teda aj v zmene pastoračných podmienok a vo výraznej miere sú to otázky, ktoré začali odkrývaním sexuálneho zneužívania maloletých zasvätenými osobami. Z toho dôvodu opustili svoje náboženské spoločenstvo mnohí veriaci a nemecká cirkev tak zažíva veľkú krízu odchodov a prehlbujúcej sa nedôvery voči nej. Zaiste je potrebné

⁶ <https://www.synodalerweg.de/was-ist-der-synodale-weg>.

⁷ Tamtiež.

⁸ V Nemecku a v nemecky hovoriacom prostredí bolo vydaných množstvo publikácií, ktoré sa venujú podobe kňazstva a kňazskej služby dnes, napríklad Joseph Ratzinger, *Das Amt der Kirche*, 1980 (Téma: teologické chápanie sviatostného kňazstva a apoštolskej služby); Edward Schillebeeckx, *Priester ohne Amt?*, 1981 (Téma: diskusia o možnosti nových foriem cirkevnej služby a vedenia cirkevných obcí); Walter Kasper, *Priester für die Welt*, 1987 (Téma: identita kňaza po Druhom vatikánskom koncile, vzťah medzi službou a modernou spoločnosťou); Karl Lehmann, *Existenz im Gehorsam: Das priesterliche Amt heute*, 1992 (Téma: duchovná identita kňaza, autorita, poslušnosť a pastoračia v sekularizovanom svete); Eugen Biser, *Der Priester in der modernen Gesellschaft*, 1995 (Téma: úloha kňaza v pluralitnej spoločnosti a transformácia cirkevnej autority); Hans Küng, *Kirche in der Krise – Priester in der Krise*, 1996 (Téma: kríza autority, celibát, reforma úradu a budúcnosť kňazstva); Ottmar Fuchs, *Priester zwischen Anpassung und Widerstand*, 2000 (Téma: sociálne očakávania voči kňazovi, pastorálna kríza a reforma cirkvi); Paul Michael Zulehner, *Priester sein heute*, 2001 (Téma: empirická a pastorálna analýza súčasného kňazstva, psychológia povolania, kríza identity). Okrem knižných publikácií vychádzajú rozličné sociologické štúdie, ktoré empiricky skúmajú krízu kňazských povolaní v cirkvi. Najviac sa tejto téme venujú teologické časopisy ako *Forum Katholische Theologie*, *Herder Korrespondenz*, alebo jezuitský časopis *Stimmen der Zeit*.

hneď v úvode spomenúť, že je zároveň veľa kňazov, ktorí sa svoju kňazskú službu snažia žiť autenticky, ľudsky a s veľkou dávkou solidarity, pochopenia a spolu-kračania s veriacimi.⁹

Synodálne fórum, ktoré sa zaoberá témou kňazskej existencie dnes, predkladá široké spektrum názorov i riešení a načrtáva ich nasledovne: Kňazstvo, ktoré by teoreticky malo byť vyhradené len pre heterosexuálnych mužov, je nekompatibilné s praxou. A to nie len s praxou posledných desaťročí. Prijatie ku kňazstvu závislé od pohlavia spôsobuje nepochopenie, vyvoláva otázky diskriminácie, a preto by sa mali nájsť vhodnejšie spôsoby prístupu. Výslovne sa vyžaduje rovnaké prijatie homosexuality, a to aj medzi kňazmi. Podobne odôvodnenie celibátu ako povinného kňazského životného štýlu nie je vždy akceptované a presvedčivé.¹⁰ K tejto téme bol vydaný záverečný dokument: Kňazský celibát – posilnenie a otvorenosť (*Der Zölibat der Priester – Bestärkung und Öffnung*), ktorý bol schválený 9. marca 2023 a vydaný Sekretariátom Synodálnej cesty v Bonne a obsahuje 20 strán.

Samozrejme, je tu potrebné podčiarknuť, že hovoríme o nemeckom prostredí, ktoré má svoje kultúrne zvláštnosti a singularity. Každá krajina a jej cirkevné authority musia prebrať zodpovednosť za svoje prostredie, vychádzať z vlastných zvyklostí, ktoré sa nemusia zhodovať s inými, a pokúsiť sa odpovedať na naliehavé otázky praxe, berúc do úvahy kultúrne podoby ich partikulárnej cirkvi. Nie je totiž vylúčené, že jednotlivé miestne cirkvi budú môcť aplikovať rozličnú pastoračnú prax, ktorá zohľadňuje ich náboženské a kultúrne zvyklosti.

Krstné a služobné kňazstvo

Vráťme sa však k nemeckému prostrediu. Tak ako vznikajú snahy o otvorenejšie, či liberálnejšie riešenia, rovnako narastajú tendencie ku konzervatívnemu postoju zachovania doterajšej praxe a odmietania zmien. Bezpochyby je potrebný dlhší proces rozlišovania sprevádzaný univerzálnou cirkvou tak, aby sa našla vyvážená odpoveď medzi zhodou s tradíciou a potrebou hľadania nových foriem, zohľadňujúc pri tom prax partikulárnych cirkví. Synodálne fórum skúma vhodné odpovede zoči-voči kríze, vychádzajúc zo svojich pomerov v jednotlivých diecézach, a to nielen reflektovaním služobného, ale aj krstného kňazstva kresťanov.¹¹

Synodálne fórum sa pri krstnom kňazstve opiera o Petrov list, v ktorom sa píše: „Vy ste však vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, ľud určený na vlastníctvo, aby ste oznámili veľké skutky toho, ktorý vás povolal z temnoty do svojho predivného svetla“ (1Pt 2,9). Tento biblický text hovorí o kňazskom ľude, ktorý

⁹ Sekretariat des Synodalen Weges, *Priesterliche Existenz heute. Grundtext*, Bonn 2023, Pozri: https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Rednen_Beitraege/beschluesse-broschueren/SW4-Grundtext_Priesterliche-Existenz-heute_NEU.pdf.

¹⁰ Tamtiež, bod 4.

¹¹ Tamtiež, bod 5-8.

dostal dar vykúpenia. Ježiš Kristus je jediný kňaz vo vlastnom zmysle slova. Ontológiou jeho kňazstva však nie je sakrálna moc pre chrámovú službu, ale božský spôsob bytia, jeho solidárne konanie, gestá a slová a nakoniec obeta vlastného života pre človeka. Nemecké prostredie je, zdá sa pripravené na to, aby rozšírilo charizmy a úlohy pokrstených. Tak ako v staroveku, aj teraz sa môžu vrátiť niektoré liturgické gestá a konania do malých domácich cirkví, a to práve do kompetencií vybraných ľudských autorít, starších (presbyteros)¹², ktoré budú zhromažďovať modliace sa spoločenstvo.

Spoločenská situácia posledných desaťročí

Synodálne fórum, ktoré hovorí o kríze cirkvi, má na mysli situáciu po Druhom vatikánskom koncile. Zvlášť spomína politický a kultúrny vývoj po roku 1968, po udalostiach na prelome rokov 1989/90 (pád Berlínskeho múru) a „11. september 2001“. Mnohé z týchto zmien majú ďalekosiahle dôsledky na život náboženstiev vo všeobecnosti, ako aj na život cirkvi a veriach.¹³

Počet členov katolíckej aj protestantskej cirkvi v Nemecku prudko klesá.¹⁴ Kým v roku 1990 bolo 28,3 miliónov katolíkov, o tridsať rokov neskôr v roku 2021 ich už bolo len 21,6 milióna, pričom počet obyvateľov Nemecka sa za rovnaké obdobie zvýšil zo 79,75 milióna na 83,1 milióna; To znamená, že z predchádzajúcich 35,5 % Nemcov/katolíkov je teraz len 26 %.

Demografický vývoj ukazuje starnutie populácie a nielen preto klesá počet pokrstených: z takmer 300 000 katolíckych krstov v roku 1990 klesá počet krstov o 30 rokov na 141 992. Podobný vývoj ukazuje aj pokles zo 114 000 katolíckych sobášov na 20 140 v rovnakom období. Katolícke pohreby vykazujú rovnaký trend, aj keď menej drastický. Toto všetko pravdepodobne zhoršila pandémia posledných rokov.¹⁵

Ďalším ukazovateľom krízy katolíckej cirkvi je počet priemerných návštev kostolov, ktorý sa znížil zo 6,19 milióna v roku 1990, čo predstavuje 21,9 % členov, na 923 000 (4,3 %). Tento vývoj sa masívne prejavuje aj v počte kňazov (rehoľných i diecéznych). Kým v roku 1990 bolo v Nemecku takmer 20 000 kňazov, v roku 2021 ich počet klesol na 12 280, čo zodpovedá poklesu približne o 40 %. Okrem toho sa počet kňazov zo zahraničia, ktorí pôsobia v Nemecku, neustále zvyšuje.

¹² Táto prax v istom zmysle dodnes platí v protestantských cirkvách, ktoré sa po reformácii teologicky vrátili k praxi starovekej cirkvi, kde volení starší (presbyteros) mali podiel na vedení prvých kresťanských komunít.

¹³ Tamtiež, bod 12.

¹⁴ Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz: *Katholische Kirche in Deutschland – Zahlen und Fakten 2020/21. Arbeitshilfen Nr. 325*, Bonn 2021.

¹⁵ Tamtiež.

V roku 2021 to bolo 2279 kňazov, väčšinou z Indie a Poľska¹⁶. To predstavuje obohatenie, no zároveň to vyžaduje zosúladenie rôznych mentalít. Ešte citeľnejší je pokles počtu kňazských vysviacok, ktorých v roku 1990 bolo 295 a v roku 2021 dosiahol nízku úroveň 48, čo zodpovedá poklesu o 83 %.¹⁷

Za zmienku stojí aj počet kňazov, ktorí odišli zo služby a z rôznych dôvodov sa vzdávajú svojho úradu. Iniciatíva *Priester in Dialog* hovorí, že od Druhého vatikánskeho koncilu odišlo z kňazskej služby z dôvodu povinného celibátu 1500 kňazov. Ako dôvod uvádzajú skutočnosť, že kňaz sa nestotožňuje so životom v celibáte. Popri tom stále rezonuje téma osamelosti kňazov, zvlášť s pribúdajúcim vekom.¹⁸

Počty ostatných pastoračných zamestnancov sú však iné. Do tejto skupiny patria stáli diakoni, pastorační referenti (Gemeinde und Pastoralreferent-innen). Predovšetkým o vyše tretinu vzrástol počet stálych diakonov. Počet laikov v pastoračnej službe vzrástol približne z 5 280 v roku 1996 na 7 516 v roku 2021. V posledných rokoch však došlo k obratu tohto trendu – z rastu ku stagnácii, prípadne k umenšeniu počtu.¹⁹

V práci s mládežou, ktorá oslovuje veľké množstvo detí a mladých ľudí v oblasti sociálnej a miništrantskej služby, cirkevnej hudby (najmä v zboroch), sa angažovalo pred pandémiou zhruba 360.000 miništrantov/tiek a 66.000 mladých ľudí bolo aktívnych v približne 3.630 speváckych zboroch. Je však obava, že následky pandémie budú ešte citeľnejšie, čo môže ovplyvniť počet povolaní v rozličných cirkevných profesiách. Počet študentov všetkých teologických programov v Nemecku extrémne klesá.²⁰

Premena kňazskej identity

Pastoračný vývoj v diecézach má vplyv aj na otázku kňazskej identity. Počty a trendy mali v posledných rokoch ďalekosiahle následky a účinky na pastoraáciu

¹⁶ Misijná činnosť kňazov je, samozrejme, v poriadku. No má to aj svoje negatíva. Chýbajúci nemeckí kňazi sú dopĺňaní kňazmi zo zahraničia, ktorí často neovládajú nemčinu dobre, a tým nie sú vždy schopní patrične participovať na službe kňaza a pomoci svojmu biskupovi. Na pracovných rekolekciách s dekanmi často nerozumejú potrebám tamojšej cirkvi, jej mentalite a kultúre, a preto im nie vždy môžu byť zverené zodpovedné úlohy a povinnosti. Aj keď ich prítomnosť je určite obohatením domácej cirkvi a doplnením obrazu jej univerzálnosti, predsa by kňaz mal byť aj mentálnou súčasťou dejín a histórie národa, aby bytostne niesol radosť, bolesť i žiaľ ľudí, ktorí sú mu vo farnosti zverení. Kňaz nemá byť len rituálny vykonávateľ sviatosti, ale predovšetkým pastier, ktorý rozumie tamojšiemu kontextu a situácii ľudí.

¹⁷ Sekretariat des Synodalen Weges, *Priesterliche Existenz heute. Grundtext*, Bonn 2023, Pozri: https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Rednen_Beitraege/beschluesse-broschueren/SW4-Grundtext_Priesterliche-Existenz-heute_NEU.pdf.

¹⁸ Porov. <https://www.kirche-und-leben.de/artikel>.

¹⁹ Sekretariat des Synodalen Weges, *Priesterliche Existenz heute. Grundtext*, Bonn 2023, Pozri: https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Rednen_Beitraege/beschluesse-broschueren/SW4-Grundtext_Priesterliche-Existenz-heute_NEU.pdf.

²⁰ Tamtiež.

a organizačné formy pastoraácie v nemeckých diecézach. Vo viacerých diecézach existujú vízie a plány, ktorými spájajú pôvodné farnosti do väčších celkov. To má vplyv na identitu mnohých kňazov. Navrhujú sa rôzne modely vedenia, a to už od riadiaceho kňaza²¹ v pastoračnej oblasti s vyše 20 000 farníkmi. V súvislosti s tým sa hovorí o „episkopalizácii“ kňazskej služby pre niekoľko riadiacich kňazov. Tieto nové modely pastoračnej práce a vedenia v nových veľkých jednotkách predstavujú veľké výzvy tak pre kňazov, ktorí preberajú zodpovednosť za vedenie väčšieho počtu farností, ako aj pre schopnosť ostatných kňazov a celého pastoračného personálu pracovať v tíme. Mnohí kňazi sa s týmito zmenami nedokážu vyrovnávať alebo strácajú motiváciu svojho povolania. Vznikajú aj konflikty, ktoré súvisia s podielom kňaza na moci pri jeho meniacej sa úlohe. V tejto súvislosti sa v novej etape vývoja cirkvi vynára otázka identity kňaza bez ohľadu na jeho konkrétnu činnosť. Pastoraácia tu musí mať prednosť pred administratívnymi úlohami.²²

Všetky úvahy o kňazskej existencii a spolupráci medzi kňazmi a pastoračnými pracovníkmi musia zohľadňovať tieto zásadné zmeny a rozvíjať vízie, perspektívy a predovšetkým možnosti pôsobenia pre pastoraáciu a podobu cirkvi v budúcnosti. Inštrukcia Vatikánu z júla 2020 považovala reformu, ktorá by umožnila laikom viesť farnosti, za nemožnú.²³ Tradičný farský model farnosti vedenej kňazom ako farárom však bude musieť byť stále viac dopĺňaný alebo nahradený novými formami vedenia. Vždy sa treba zamerať na základnú službu Božiemu ľudu. Aj v tomto smere je naliehavá potreba premyslieť a rozvinúť pastoračné modely pre konkrétne prostredie partikulárnej cirkvi.²⁴

Problém sexuálneho zneužívania

Už v úvode spomínaná vedecká štúdia MHG ukázala, že je nutná zmena, či premena v zadefinovaní kňazstva a príprave ku kňazstvu, či jej permanentnej formácie. Prehodnotenie údajov zo štúdie ukazuje, že podiel páchatel'ov pri sexuálnom zneužívaní je 5,1 % diecéznych kňazov, čo je približne každý dvadsiaty kňaz. Toto percento môže byť relatívne ešte vyššie vzhľadom na počet nenahlásených prípadov. Pri rýchlom a správnom konaní sa mohlo a môže predísť mnohým bolestiam a zraneniam. MHG štúdia klasifikuje tri základné typy obvinených, analogické typológiám páchatel'ov sexuálneho zneužívania mimo cirkevného prostredia:²⁵

²¹ Nem. originál: Der Leitende Priester.

²² Sekretariat des Synodalen Weges, *Priesterliche Existenz heute. Grundtext*, Bonn 2023, Pozri: https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Rednen_Beitraege/beschluesse-broschueren/SW4-Grundtext_Priesterliche-Existenz-heute_NEU.pdf.

²³ <https://vaticannews.va/de/vatikan/news/2020-07/vatikan-wortlaut-instruktion-pastorale-umkehr-pfarergeeinden-deu.html>.

²⁴ Sekretariat des Synodalen Weges, *Priesterliche Existenz heute. Grundtext*, Bonn 2023, Pozri: https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Rednen_Beitraege/beschluesse-broschueren/SW4-Grundtext_Priesterliche-Existenz-heute_NEU.pdf.

²⁵ Tamtiež.

1. Fixný typ: Do tohto typu patria obvinení, ktorí sa dopustili sexuálneho zneužívania viacerých obetí mladších ako 13 rokov, pričom trestný čin trval viac ako šesť mesiacov a prvé obvinenie bolo vznesené a dokumentované krátko po kňazskej vysviacke.
2. Narcisticko-sociopatický typ: Do tohto typu patria obvinení, ktorí neadekvátne uplatňujú svoju moc nielen pri sexuálnom zneužívaní detí a mladých. Sexuálne zneužívanie sa javí ako jedna z viacerých foriem narcistického zneužívania.
3. Regresno-nezrelý typ: Do tohto typu patria tí, ktorí majú nedostatočný osobnostný a sexuálny vývin.²⁶

MHG štúdia prichádza aj s odporúčaniami a konštatuje, že pre kňazstvo sa vyžaduje zrelá osobnosť – a to platí aj o sexualite. Pri výbere kandidátov sa majú zaviesť psychologické metódy s ohľadom na život v celibáte, ktorý nie je nevyhnutne zvolený dobrovoľne, ale je povinný ako predpoklad kňazskej vysviacky. Medzi podstatné odporúčanie patrí aj implementácia psychologického poradenstva aspoň supervíziou a nielen formou pastoračno-duchovného prístupu.²⁷

Medzi odporúčania odborníkov a autorov MHG štúdie patrí aj preskúmanie kňazskej prípravy z aspektu zmien v spoločnosti a v prostredí katolíckej cirkvi. Vzhľadom na klesajúci počet kandidátov sa komplexná príprava v samostatných uzavretých formačných inštitúciách javí ako čoraz problematickejšia. Odporúča sa spoločné formovanie všetkých pastoračných profesijných skupín. Práve kultúra spätnej väzby by mala vylúčiť jednostrannosť a izolovanosť kandidátov kňazstva, a zároveň zabezpečiť primeranú komunikáciu medzi budúcimi kňazmi a ich spolupracovníkmi alebo farníkmi, rodinami a predovšetkým deťmi a mladými ľuďmi pri ich formovaní a sprevádzaní.²⁸

Reinterpretácia služobného kňazstva a jeho úradu

Nielen štúdia MHG, ale aj ďalšie diecézne štúdie a začlenenie dotknutých do procesu otvára nový prístup chápania úradu v cirkvi. Tu je treba zvýrazniť skreslené chápanie služobného kňazstva, ktoré sa často stáva obeťou klerikalizmu. Pápež František nachádza riešenie tohto problému vykročením na cestu synodality. V cirkvi jestvuje zhoda, že klerikalizmus je v rozpore so základným chápaním kňazského úradu. Gregor Hoff uviedol, že v cirkvi musíme prekonať jednostrannú formu monopolizovanej mužsko-celibátnej posvätnéj moci.²⁹ Vyššie uvedené štúdie odhaľujú, že ochrana páchatel'ov bola často postavená nad ochranu osôb

²⁶ Tamtiež.

²⁷ Tamtiež.

²⁸ Tamtiež.

²⁹ Lebendige Seelsorge: Klerikalismus. Zošit 1/2022 (Echter-Verlag Würzburg), S. 39.

postihnutých sexuálnym násilím. Takýto postoj bol zdôvodnený a podporovaný práve neúmerným klerikalizmom, ktorý chránil kňaza v jeho postavení tým, že ho kryl a ospravedlňoval.

Prichádzajúce zmeny predkladajú aj zásadnú otázku, do akej formy a podoby sa má vyvíjať kňazský úrad. Táto otázka sa zdá tiež naliehavá, pretože mnohé farnosti pre nedostatok kňazov musia spravovať svoj náboženský život bez farára. Ak sa porovnajú dve farnosti – jedna s kňazom a druhá bez kňaza, dá sa hovoriť o privilegii vyššej úrovni kresťanstva? Namiesto je konštatovanie, že vzhľadom na existujúci nedostatok kňazov mnohé farnosti a spoločenstvá sú nútené nachádzať spôsoby, ako organizovať cirkevný život bez služobných kňazov. Tradičný kňazský ideál utrpel hlboké trhliny, a to nielen kvôli kríze zneužívania. Je potrebný vedomý nový dôraz založený na biblických a teologických prameňoch a cirkevnej tradícii, aby sa našli dôveryhodné a udržateľné odpovede na tento problém v súčasnosti. Otázka nevyhnutnosti kňazského úradu môže rozvinúť aj uzdravujúcu kritickú alebo dekleralizujúcu dynamiku. Kňazstvo má osobitnú zodpovednosť a poverenie realizovať sviatosť cirkvi v Božom ľude a s ním. Sviatosť cirkvi sa prejavuje tým, že je znakom a nástrojom pre spásanosnú Božiu blízkosť všetkým ľuďom a pre jednotu všetkých ľudí. (LG 1).³⁰

Kňazi v mene Ježiša Krista pozývajú a predsedajú spoločenstvu Eucharistie. Otvárajú priestory zmierenia a jednoty, najmä znakom vo sviatosti pokánia. Svojím záujmom umožňujú ľuďom zažiť uzdravujúcu Božiu starostlivosť o všetkých ľuďoch, najmä o chudobných a trpiacich, predovšetkým vo sviatosti pomazania chorých. Cieľom ich služby je zabezpečiť, aby všetci pokrstení a pobirmovaní žili svoje krstné kňazstvo nielen pri slávení sviatostí, ale v každom svojom prejave a konaní. Takáto služba je nevyhnutná pre sviatosťnosť cirkvi.³¹

Kňazstvo má byť znakom a nástrojom spásnej blízkosti Boha a jednoty ľudí. Má byť prepojené so životom ľudí, oslobodené od idealizácie služobníka, od privilegií a povyšovania sa. Kňazstvo možno chápať ako znamenie vtedy, keď jeho nositelia a ich činy hodnoverne poukazujú na dielo Ježiša Krista. To sa deje, keď sa kňazi nezameriavajú na seba, ale na Božie konanie v cirkevnom spoločenstve. A kňazstvo sa naplňuje, keď je zrejmé, že sa kňazi snažia žiť život nasledovania Ježiša Krista a jeho posolstva. Kňazstvo je autentické vtedy, ak lásku Boha možno zakúsiť v konaní jeho služobníkov. To sa darí, keď zblížujú nepriateľské strany, ohlasujú evanjelium a sú blízko ľuďom, najmä chudobným a znevýhodneným v ich radoostiach i nádejach, smútku a obavách. Ak sa kňaz stáva egocentrický,

³⁰ Tamtiež.

³¹ Sekretariat des Synodalen Weges, *Priesterliche Existenz heute. Grundtext*, Bonn 2023, Pozri: https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Rednen_Beitraege/beschluesse-broschueren/SW4-Grundtext_Priesterliche-Existenz-heute_NEU.pdf.

umenšuje tým sviatosťný úrad. Preto jeho konanie pre ľudí má byť jeho ontológiou. Má byť tým, čo koná a koná to, čím je. Moc, ktorú kňazi vykonávajú v mene Božieho ľudu a pre Boží ľud, musí byť vykonávaná v Ježišovom duchu: slabých posilňovať bez toho, aby seba samých stavali do prostriedku. Toto je konsekvencia Ježišovho posolstva: „Medzi vami to tak nebude“ (Mk 10,43), teda ako medzi tými, ktorí majú v spoločnosti moc a zneužívajú ju pre seba.³²

Synodálny text obsahuje aj úvahu o tom, že biblickým archetypom služby je umývanie nôh, ktoré Ježiš uzatvára príkazom: „Ak som vám ja, Pán a Majster, umyl nohy, musíte si aj vy navzájom umývať nohy“ (Ján 13,1-17) Historicky sa vyvinul jednostranný pohľad. Ordinovaní boli klerikmi. Od 3. storočia boli chápaní ako výnimočný sociálny status v cirkvi (ordo), ktorý bol rozdielny od „laikov“. Táto triedna odlišnosť, s ktorou sú spojené rôzne práva a povinnosti, dodnes formuje kanonické právo a liturgiu. Takéto vnímanie však nevychádza celkom z biblickej tradície. Klerikalizmus má korene práve v zdôrazňovaní tejto odlišnosti.

Synodálny text *Kňazská existencia dnes* podčiarkuje, že sviatosťná ordinácia nemá nič do činenia so sviatosťou osoby. V žiadnom prípade nie je ordinovaný kňaz obrazom Krista vo všetkých aspektoch. Ide o poverenie vysvätenej osoby konať *in persona Christi capitis* v prospech veriacich v určitých, úzko vymedzených sviatosťných obradoch (Presbytérium Ordinis č. 2). Nie náhodou sa v Kňazskom dekrete Druhého vatikánskeho koncilu dôsledne nepoužíva výraz kňaz („sacerdos“) pre nositeľa úradu, ale skôr „presbyter“ (starší, splnomocnená osoba). Od nositeľov krstného (všeobecného) kňazstva, teda veriacich, sa služobní kňazi odlišujú svojím úradom a službou, ale nie akýmsi povýšením vlastnej osoby. Kňazská existencia sa nelíši od existencie všetkých veriacich mimo jeho sviatosťných úkonov. To, že sviatosťná reprezentácia kňaza formuje celý jeho život, neznamená, že je iný v každodennom živote. Práve naopak: jeho sviatosťná služba, ktorá je charakterizovaná ako „ustupovanie“ za Krista (kariéra nadol), má formovať aj jeho správanie v každodennom živote.³³

Slovo na záver

V závere synodálneho textu nachádzame jeho zhrnutie. Môžeme konštatovať, že stojíme pred výzvou rozvinúť teológiu služobného kňazstva tak, aby bola zachovaná jeho podstata, ako je ukotvená v Písme a tradícii, ale zároveň, aby boli prekonané jeho zastaralé prvky podporujúce klerikalizmus a následne sekundárne podporujúce i zneužívanie sakrálnej moci a sexuálne zneužívanie.

Texty synodálneho fóra *Kňazská existencia dnes* sú do značnej miery podnetmi pre dvoch adresátov. Na diecéznej úrovni môžeme pomenovať viaceré úlohy, ktoré

³² Tamtiež.

³³ Tamtiež.

je možné realizovať už teraz: zmena školiacich predpisov, zohľadňujúce všetky pastoračné profesijné skupiny, potreby profesionalizácie a osobného rozvoja, spoločné riadenie a rozhodovanie. Na celosvetovej úrovni ide o podnety, ktoré boli zaslané listom pápežovi Františkovi dňa 22. júna 2023, kde sa k téme *Kňazskej existencie dnes* objavuje prosba, aby sa aktuálne premyslelo spojenie prijatia sviatosti kňazstva s bezženstvom (sľubom celibátu) a možnosť udeliť sviatosť kňazstva ženatým mužom (viri probati), ktorí disponujú osobnostnými kvalitami a potrebným teologickým vzdelaním.³⁴

Synodálne zhromaždenie spolu s biskupmi v samotnom liste napísali, že sú si vedomí svojich možností, a preto podnety, ktoré sú mimo ich kompetencie a ktoré sa týkajú hľadania otázok na celosvetovej úrovni, posielajú pápežovi Františkovi s tým, že sú ochotní a otvorení pre ďalšiu diskusiu s jednotlivými dikastériami.

Celkom na záver chceme dodať, že nech by bol pre naše slovenské prostredie postup nemeckých biskupov akokoľvek odvážny, či dokonca pre nás nateraz neprijateľný, chápme to ako prejav toho istého Božieho Ducha, ktorý hovorí ústami tamojších biskupov³⁵ a vanie, kade chce. Často je totiž nemecká synodálna cesta na Slovensku nepochopená alebo dezinterpretovaná. Musíme však rešpektovať úsilie, úprimnosť a odbornosť nemeckých biskupov, ktorí dobre poznajú svoje prostredie, jeho potreby, radosti i bolesti a reagujú naň s najlepším vedomím a svedomím. Napriek tomu, že riešenia prezentované v rámci nemeckého kontextu majú špecifický charakter, ich reflexia môže byť inšpiratívna aj pre slovenské prostredie, ktoré sa – s ohľadom na vývoj spoločenských a cirkevných podmienok –, v blízkej budúcnosti isto stretne s podobnými výzvami, najmä v oblasti chápania teológie a praxe služobného kňazstva.

BIBLIOGRAFIA

Pramene

https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/dossiers_2018/MHG-Studie-gesamt.pdf.

<https://www.erzbistum-muenchen.de/im-blick/missbrauch-und-praevention/informationen-missbrauch-praevention/aufarbeitung/mhg-studie>.

<https://www.synodalerweg.de/was-ist-der-synodale-weg>.

³⁴ https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Rednen_Beitrag/2023-06-22_Praesidenten-SW-an-Papst_Franziskus_Anliegen-Synodaler-Weg.pdf.

³⁵ Pri záverečnom hlasovaní nemeckej synodálnej cesty v marci 2023 podporila drvivá väčšina nemeckých biskupov predložené reformné texty. Zo všetkých zúčastnených biskupov hlasovalo za schválenie záverov približne 80 až 85 % (v závislosti od konkrétneho dokumentu). Porov. Synodaler-Weg-EN-Decisions.pdf.

Sekretariat des Synodalen Weges, *Priesterliche Existenz heute. Grundtext*, Bonn 2023, Pozri: https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Reden_Beitraege/beschluesse-broschueren/SW4-Grundtext_Priesterliche-Existenz-heute_NEU.pdf.

Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz: *Katholische Kirche in Deutschland – Zahlen und Fakten 2020/21. Arbeitshilfen Nr. 325*, Bonn 2021.

<https://www.kirche-und-leben.de/artikel>.

<https://vaticannews.va/de/vatikan/news/2020-07/vatikan-wortlaut-instruktion-pastorale-umkehr-pfarrgeeinden-deu.html>.

https://www.synodalerweg.de/fileadmin/Synodalerweg/Dokumente_Reden_Beitraege/2023-06-22_Praesidenten-SW-an-Papst_Franziskus_Anliegen-Synodaler-Weg.pdf.

[Synodaler-Weg-EN-Decisions.pdf](#).

Mgr. Martin Novotný

Pôsobil ako kňaz v Nemecku v diecéze Limburg (farnosti Brechen a Selters) v rokoch 2009-2013. Momentálne je farárom vo farnosti Kráľovnej pokoja, Košice-Juh.
novotny.martin77@gmail.com

doc. Dr. Vladimír Juhás, PhD.

Katolícka univerzita v Ružomberku

Teologická fakulta v Košiciach

Katedra systematickej teológie

vladimir.juhasku.sk

vladojuhas@gmail.com